

Приложение к образовательной программе
основного общего образования

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

Бурятская литература
учебный предмет

9

класс

Норбоева О.Т.

учитель

высшая, 29

категория, стаж

2015 – 2016 учебный год

Гаршаг

1. Тайлбари бэшэг
2. Нуралсалай сэдэбүүдэй түсэб
3. Сэдэбүүдэй гаршаг
4. Нурагшадай мэдэсэ шадабариин эрилтэнүүд
5. Нуралсалай методическа хэрэгсэлнүүд
6. Хэрэглэгдэхэ литература
7. Хабсаргалта

3. Тайлбари бэшэг

Тус хүдэлмэри хадаа 1312 дугаар 2004 оной мартын 9 Россиин Федерациин Һуралсалай министерствын тогтоолнууд, 889 дугаар 2010 оной августын 30 хубилагдаһан Һуралсалай министерствын тогтоолнууд, 1089 дугаар 2004 оной мартын 5-най Һуралсалай министерствын захиралта дээрэ үндэһэлжэ зохоогдоһон, творческоор хэрэглэхэ гэһэн удхатайгаар байгуулагдаһан туршалгын программа баримталан, 9 –дэхи класста литература үзэлгэдэ неделидэ 2 саг хараалагдана. Ажалай программа С.Ж.Балданов, Х.М.Жамьянэ «Буряад литература» _ецензии_ и, С.Ж.Бадданов, Х.М.Жамьянэ «Буряад литература» учебник, Х.Д.Дампилова «Буряад литератураар тестнууд» хэрэглэгдэжэ зохоогдобо.

Гэхэтэй хамта арадай аман зохоол аман үгын, уран хайханай литература бэшэмэл үгын искусство, тиимэһээ уран зохоол зохооходоо уран хурса, шэмэг удхатай үгэ гол түлэб аргуудай нэгэн болоно.

Нүгөө талаһаа, уран зохоол хүн тухай, тэрэнэй доторой байдал, хүниие тойрон байһан оршон байдал, байгаали, хүнэй ажабайдал, арад зоной ажамидарал г.м. тухай зохоогдоһон байдаг. Бодото юумэнүүд, үнэн болоһон үйлэ хэрэгүүд, бодото байдал уран зохоолой, уран хайханай литературыын үндэһэн боложо хэрэглэгдэдэг. Уран зохоолшо бодото байдал дээрэ үндэһэлжэ, тэрэниие нажаажа, ухаан бодолойngo хүсөөр, ханаагаараа тэрэниие уран гое болгожо, ном соогоо уран хайханаар, гоеор зохоогдоһон байдал бии болгодог, энэ байдалын үнэн бодото байдалда адлирхуу байдаг гэжэ һурагшадта ойлгуулха шухала.

Уран хайханай литература гү, али уран зохоол шудалан үзэлгын **гол зорилгонууд** гэбэл:

уран хайханай литература хүнэй, хүн түрэлтэнэй ажамидаралда тусхай һуури эзэлдэг, тэдэнэй хүгжэлтэдэ айхабтар ехэ удха шанартай гэжэ ойлгуулха;

уран хайханай литература шудалан үзэлгэ хадаа түрэл арадайнгаа ба бэшэшье арадуудай соел болбосорол, ёһо заншал ойлгожо абалгынтусгаар арга гэжэ ойлгуулха;

- искусствын этико-эстетическэ компонент байгуулха гуманитарна ойлгосонуудые тайлбарилжа үгэхэ;
- уран зохоол уншаха дуратай болгохо, гое хайханиие наринаар ойлгодог мэдэрэл хүмүүжүүлхэ;
- бодото байдал, ажабайдал ба искусство, оршон тойрониие зүбөөр сэгнэжэ, тэдэндэ үнэтэй сэнтэйгээр хандахые хургаха;
- аман ба бэшэмэл хэлэлгэдэ хургаха, тэрэниие хүгжөөхэ;
- һурагшад уран хайханай зохоол зүбөөр, хүсэд дүүрэнээр хадужа абаха, шэнжэлжэ, сэгнэжэ һураха гол түлэб теоретико-литературна, эстетическэ ойлгосонуудтай болохо ёһотой.

Уран хайханай литература зүбөөр, хүсэд дүүрэнээр, гүнзэгыгөөр ба өөрынгөө ажамидаралда туһатайгаар ойлгожо абахын тула литературын теоридо онсо анхаралаа хандуулан, һурагшадые ойлгомжын аппараттай болгохо. Уран хайханай литературые үгын искусство гэжэ шэнжэлэн үзэлгэ, текстнүүдэй удха зүбөөр гаргажа хургалга.

Энэ программа баазова теоретико-литературна ойлгосонууд дээрэ үндэһэлжэ, тэдэниие **гол принцип** болгон байгуулагдаа. 9 – дэхи класста һурагшадтай урда жэлнүүдтэ ойлгожо абаһан мэдэсэ, шадабари бүридхэжэ ябталагдана ба һурагшадые историко-литературна курс үзэлгэдэ бэлэдхэнэ. Ондоогоор хэлэхэдэ, 9 –дэхи класста литература үзэлгын нэгэ шата дүүрэжэ, нүгөө шатада оролгын бэлэдхэл эхилнэ.

Арадай аман зохоолнуудгүйгөөр литературын асуудалнууд, илангаяа уран хайханай ёһо заншал, литературна хүгжэлтын, ментальна ёһо заншалууд г.м. хүсэд хайнаар ойлгогдохогүй. Гэхэтэй хамта уран хайханай литература хадаа арадай аман зохоолой үргэлжэлэл гэжэ хэлэхэдэ болоно.

Туд программа бээлүүлхэдээ, ойлгожо абаһан **мэдэсыень шалгахатаа** коммуникативно-творческо ажалнуудые үнгэргэхэ: творческо(зохеон байгуулгын) мастерской, практикум, даабари, шэлэжэ абаһан зохоолоо бээ даагаад анализ хэлгэ, дүн гаргалгын уншагшадтай _ецензии_ и г.м.

Бээлүүлхэ болзор ба шата – 2015/2016 һуралсалай он, 9 класс

2. Учебно-тематическа түсэб

№	Темэнүүд	Үгтэһэн саг	Хэшээлэй янза		Шалгалтын онол аргууд
			теори	практика	
1	Д-Р.О.Батожабай. Багшашни хэн бэ?	4	2	1	1
2	Ц-Д. Дондокова. Шулуунууд дуулана.	4	2	1	1
3	Н.Г.Дамдинов. Декабристын бэһэлиг	5	3	1	1
4	Ц.Р.Галанов. Саран хүхы	8	4	3	1
5	Ц-Б.Бадмаев. Итали тухай шүлэгүүд	2	1	1	
6	Д. Эрдынеев. Ехэ уг	6	3	2	1
7	М.Самбуев. Ленинград тухай шүлэгүүд	4	2	2	
8	М.Осодоев. Ууган хүбүүн	4	2	2	
9	А.Ангархаев. Мүнхэ ногоон хасуури	8	4	3	1
10	Л.Д.Тапхаев. Еохор	6	3	2	1
11	Ж.Тумунов. Сүхэ – Баатар	3	2	1	
12	Ч-Р.Намжилов. Эхын зүрхэн	3	2	1	
13	С.Цырендоржиев. Ондоо бодол байхагүй	3	2	1	
14	Мүнөө үеын литература	4	3	1	
15	Классхаа гадуур уншалга	4		4	
	Хамта	68	35	26	7

4. Сэдэбүүдэй гаршаг

1. Оролто хэшээл
2. Д-Р.О.Батожабай. Багшашни хэн бэ?
3. Ц-Д. Дондокова. Шулуунууд дуулана.
4. Н.Г.Дамдинов. Декабристын бэһэлиг
5. Ц.Р.Галанов. Саран хүхы
6. Ц-Б.Бадмаев. Итали тухай шүлэгүүд
7. Д. Эрдынеев. Ехэ уг
8. М.Самбуев. Ленинград тухай шүлэгүүд
9. М.Осодоев. Ууган хүбүүн
10. А.Ангархаев. Мүнхэ ногоон хасуури
11. Л.Д.Тапхаев. Еохор
12. Ж.Тумунов. Сүхэ – Баатар
13. Ч-Р.Намжилов. Эхын зүрхэн
14. С.Цырендоржиев. Ондоо бодол байхагүй
15. Мүнөө үеын литература

5. **Нурагшад мэдэсэ, шадабарида табигдаха гол эрилтэнүүд**

Нурагшад гол түлэб иимэ юумэнүүдые мэдэхэ ёһотой:

- уншажа байһан зохеолойнгоо автор тухай, номой нэрэй удха тайлбарилга;
- уран зохеолшоной намтарһаа тон шухала мэдээнүүдые;
- уран зохеолнуудай текстнүүдые;
- шудалан үзэжэ байһан зохеолой герой болоод гол үйлэдэгшэ нюурнууд тухай, зохеол сохи шухала үйлэнүүдые мэдэхэһээ гадна , тэдэнэй хоорондохи харилсаа холбоонуудые, типическэ удха шанар;
- уран зохеол бэшэхэ гол шухала аргууд, зураглалай янзанууд, зохеолой темэ, идей, гол удха, уран зохеолой геройнууд, сюжет г.м. литературна теориһоо ойлгосонуудые;
- байгуулгын (композициин) шухала онсо янзануудые, хэлэнэй зураглан тодорхойло арга хэрэгсэлнүүдые;
- программын эрилтын ёһоор сээжэлдэһэн шүлэгүүдые, эпическэ зохеолой хэһэгүүдые;
- литературна зан абари (характер), литературна тип, романтизм, реализм гэхэн ойлгосонуудай шухала шэнжэнүүдые г.м.

Нурагшад гол түлэб иимэ юумэнүүдые хэжэ шадаха ёһотой:

- уран зохеолшын зохеол соогоо бэшэһэн уран зураглалые хөөрөжэ;
- уран зохеолшын зурагланан зурагые ухаан бодолдоо, сэдхэлдээ бии болгожо;
- үзэжэ байһан зохеолой гол шухала үйлэнүүдые (эпизодуудые), үйлэдэгшэ нюурай хэлэһэн үгэ, хэрэг г.м. бусад олон юумэнүүдһээ илгажа;
- зохеол _еце үйлэнүүдэй болоһон шалтагааниие, сагые, тэрэнэй хойшолонгые элирүүлжэ;
- үзэжэ байһан зохеолой хэлэнэй уран аргуудые, байгаалиин зураглалнуудые текст сооһоо илгажа;
- зохеолой идейнэ болоод уран һайханай талые харуулалгада сюжетэй зүйлнүүдэй (үйлын хүгжэлтын эхин, үйлын уялдалга, үйлын хүгжэлтын эгээл дээдэ шата) үүргэ болон гол проблематика элирүүлжэ;
- үзэгдэжэ байһан зохеолнуудай байгуулгын (композициин) зүйлнүүдые илгажа;
- зохеолой удха задалан харуулхадаа, геройн үүргэ ба геройдо үгэһэн авторай сэгнэлтэ эли тодо болгожо;
- зохеолой геройнуудай өөр өөрын ба бултандань хабаатай шэнжэнүүдые тодорхойлон, характеристикэ үгэжэ, тэдэндэ авторай ямараар хандажа байһые элирүүлхэ зорилготойгоор геройнуудые зэргэсүүлжэ;
- уран зохеолнуудай текст лирическэ, эпическэ, драматическа жанрай байһаарнь тэдэниеннь хараадаа абажа, тодоор, уранаар уншажа;
- уран зохеолой геройнуудта характеристикэ үгэхэ орео түсэб табижа;
- үзэжэ байһан зохеолой геройнууд тухай, тэдэндэ авторай ямараар хандажа байһые хараадаа абан, нурагша бүхэнэй, бүхы нурагшадай зэргэсүүлһэн аман гү, али бэшэмэл өөрын бодомжолготой зохеолго бэшэжэ;
- монологическа хэлэлгэ һайнаар хэрэглэжэ, өөрынгөө һанамжа ойлгосотойгоор хэлэжэ, тэрэнэ ойлгуулжа, баримталжа, хамгаалжа;
- түсэб табижа, тэрэ тоодо тезиснэ түсэб, литературна-критическэ статьянуудаар конспект бэшэжэ;
- нэгэ гү, али хэдэн материалнууд дээрэ үндэһэлэн, литературна темээр элидхэл, соносхол (_ецензии_) гү, али реферат бэлдэжэ;
- үзэһэн зэхеолоор гү, али хэдэн зохеолнуудаар проблемнэ шэнжэтэй аман ба бэшэмэл бодомжолготой зохеолго, тэрэ тоодо зэргэсүүлһэн характеристикэ зохеожо, мүн литературна ба публицистическэ темэнүүдээр бодомжолготой зохеолго бэшэжэ;
- литературы асуудалнуудаар бэшэһэн хүдэлмэринүүдээр тезисүүдые ба конспектнүүдые табижа;
- бээе даагаад уншаһан номоор, хараһан кинофильмүүдээр, теледамжуулгануудаар, зүжэгүүдээр, уран зурагуудаар, шагнаһан хүгжэмөөр _ецензии гү, али һанамжа бэшэжэ;
- уншаһан номой справочна аппарат, мүн литературна терминүүдтэй словарь, шэнэ толинуудые хэрэглэжэ г.м.

6. Нуралсалай методическа хэрэгсэлнүүд

1. Буряад хэлэ, литература заалгын зарим асуудалнууд болон ерээдүйн хараа бодолнууд. – У-Ү, 2008
2. Буряад нургуулиин программа. Буряад литература 5-11 классууд.
3. У-Ү, 2009
4. Б.Б.Батоев. Уран зохеолнууды 5-11 классуудта зааха тухай. У-Ү, 2002
5. Х. Дармаева. Буряад литератураар тестнүүд. – У-Ү, 2003
6. О.Б.Бадмаева. Мүнөө үеын хэшээл, 2010 он

6. Нурагшадай хэрэглэхэ литература:

1. Л.Д.Гапхаев. Угай түүхэ. 1984
2. М.Ж.Самбуев. Зуун дуун. – 1990
3. Алтан гадаһан

Нуралсалай сэдбүүдэй түсэб

№	Үзэхэ хубинууд болон сэдбүүд	Үгтэһэн саг	Тэрэнэй тоодо			Нурагшадай өөһө дөө хэхэ хүдэлмэ ридэ багсаам жалжа үгтэһэн саг	Үнгэр гэгдэхэ үдэр
			хэшээл нүүд	Практическа ажал нууд	шалгалтын ажал нууд		
1.	Оролто хэшээл	1	1				5.09
2.	Д.Р.Батажабай. Багшашни хэн бэ?	4					8.09-22.09
2.1	Батажабайн намтар, зохиохы зам	1	1				
2.2	Багшашни хэн бэ?	3	1	1		1	
3	Ц-Д. Дондокова. Шулуунууд дуулана	4					24.09-06.10
3.1	Ц-Д. Дондоковагай намтар, зохиохы зам	1	1				
3.2	Шулуунууд дуулана	3	1	1	1		
4	Н.Г.Дамдинов. Декабристын бэһэлиг	5					08.10-22.10
4.1	Н.Г.Дамдиновай намтар, зохиохы зам	1	1				
4.2	Декабристын бэһэлиг	4	2	1		1	
5	Ц.Р.Галанов. Саран хүхы	8					26.10-19.11
5.1	Ц.Р.Галановай намтар, зохиохы зам	1	1				
5.2	Саран хүхы	7	3	2	1	1	
6.	Ц-Б.Бадмаев. Итали тухай шүлэгүүд	2					22.11-25.11
6.1	Ц-Б.Бадмаевай намтар, зохиохы зам	1					
6.2	Итали тухай шүлэгүүд	1		1			
7	Д. Эрдынеев. Ехэ уг	6					30.11-12.12
7.1	Д.Эрдынеевэй намтар, зохиохы зам	1	1				
7.2	Ехэ уг	5	2	2	1		
8	М.Самбуев. Ленинград тухай шүлэгүүд	4					26.12-6.12
8.1	М.Самбуевай намтар, зохиохы зам	1	1				
8.2	Ленинград тухай шүлэгүүд	3	1	1		1	
9	М.Осодоев. Ууган хүбүүн	4					19.12-26.12
9.1	М.Осодоевой намтар, зохиохы зам	1	1				
9.2	Ууган хүбүүн	3	1	1		1	
10	А.Ангархаев. Мүнхэ ногоон хасуури	8					13.01-3.02
10.1	А.Ангархаевай намтар, зохиохы зам	1	1				
10.2	Мүнхэ ногоон хасуури	7	2	3	1	1	

11	Л.Д.Тапхаев. Еохор	6					10.02-1..03
11.1	Л.Тапхаевой намтар, зохоохы зам	1	1				
11.2	Еохор	5	2	1	1	1	
12	Ж.Тумунов. Сүхэ – Баатар	3					3.03-15.03
12.1	Ж.Тумуновой намтар, зохоохы зам	1					
12.2	Сүхэ – Баатар	2	1			1	
13	Ч-Р.Намжилов. Эхын зүрхэн	3					17.03-4.04
13.1	Ч-Р.Намжиловой намтар, зохоохы зам	1	1				
13.2	Эхын зүрхэн	2			1	1	
14	С.Цырендоржиев. Ондоо бодол байхагүй	3					7.04-17.04
14.1	С.Цырендоржиевой намтар, зохоохы зам	1	1			1	
14.2	Ондоо бодол байхагүй	2		1		1	
15	Мүнөө үеын литература	4	1	1	1	1	Апрель-май
16	Класснаа гадуур уншалга	4		4			Четвертьдэ 1 дахин
	Хамта	68	31	20	7	10	

Рефератуудай темэнүүд

1. Д-Р. О.Батожабай - фронтовик, уран зохоолшо, артист.
2. Хориин хатад.
3. Санагын буряадуудай ёохорой онсо шэнжэ.
4. Тайгын хүбүүн (М.Самбуевай зохёохы замаар)

Проектын темэнүүд

1. «Угаа уһанда хаяхагүй».
2. «Байгаалия хамгаалая!»
3. «Декабристнуудай замаар»